

Карпатська Русь

Karpatzka Rus *Carpatho-Rus*

SECOND CLASS POSTAGE PAID AT YONKERS, NEW YORK AND OTHER MAILING ADDRESSES

Ч.20 ЮНКЕРС Н.Й. 29ГО, СЕНТЯБРЯ 1995, YONKERS, N.Y. SEPTEMBER 29, 1995, VOL.LXVIII, NO. 20

АВИЯЦІЯ НАТО ПОСИЛЮЄ БОМБАРДОВАННЯ

САРАЕВО, МОСКВА, ВАШИНГТОН (РАР, Рейтер). - Літаки НАТО атакували у вівторок рано, 12-го вересня, об'єкти довкола Сараєва. Тото был найтяжший налет на райони близко столиці Боснії од початку операції 30-го серпня (августа)", - подають репортери.

Реактивни літаки НАТО перелітали у вівторок над Сараєвом досвітом, скидаючи бомби і вистрілюючи ракети на сербски позиції довкола міста. "Детонації бомб на північ і схід од Сараєва доказують, же НАТО має ищи багато об'єктів до бомбардування, коли Сербі не вицофають тяжкой зброї з 20-кілометрової зони довкола босняцкой столиці", - пише «Рейтер».

Вночі, з понеділка на вівторок, сильні вибухи потрясли околицьом Сараєва. Літаки НАТО продовжали атаки на позиції і сербски об'єкти жеби змусити босняцких Сербів до вицофаня тяжкой зброї з 20-кілометрової зони довкола столиці Боснії і Герцоговини. Около півночі чути было канони Сил Скорого Реагованя, розміщених на горі Ігман.

Провідник босняцких Сербів Радован Караджіч осудил ужитя в неділю через НАТО самокеруючихся бомб "Томагавк" яко "несправовану варварску акцію". В листі до президента США Білла Клінтона, президента Росії Бориса Єльцина і прем'єра Великобританії Джона Меджора висказал свій погляд, же "найсильнійший военний союз на світі тримає сторону наших ворогов". Караджіч твердит, же сили урядови зачали юж використати ситуацію, котра повстала в результаті налетів НАТО.

Урядови сили Боснії і Герцоговини поінформували в понеділок о чергових военных сукцесах в середній часті Боснії, підкреслюючи, же недавне зобовязаня до стриманя боїв доокола ОН-овских районів безпеки не означат перемирія в цілом краю. Музулмани твердят, же в неділю здобули місто Возуца, переймаючи тим самим контролю над важном дорогою, котра лучит Зеницю з Тузльом. Опановали также гору Янь на північ од місцевости Дониі Вакуф.

Російский уряд протестує.

Російский Уряд остро запротестувал

против "ескаляції военных дій НАТО в Боснії, котра граничит з народовбивством Сербів" і заповіл поширеня гуманитарной помочи для сербского населеня.

"Ігноруючи численни протести, командованя НАТО продовжає бомбардуваня і ракетни обстріли сербских позицій в Боснії. В результаті той акції гинут невинни люде, в том найбільш безборонни - діти", - стверджує в заяві уряду Російской Федерації, розповсюдженой у вівторок в Москві.

Висказуючи рішучий протест в связи з "односторонним ужитьом мілітарной сили НАТО в Боснії против сербского населеня, російский уряд поінформувал, же кромі розширеня гуманитарной помочи намірен "вивезти сербски діти з-під бомб і обстрілов, жеби уратувати ім житя і охоронити од ран і терпінь".

"Трудно окреслити число дітей, котри остали в результаті неусправедливлених военных дій без родичов і без даху над головою. Тим самим загроженом остала судьба теперішного покоління Сербів, котрому фактично грозит погибель", - читає в заяві уряду Російской Федерації.

Росія зажадала в понеділок "скорого скликаня Ради Безпеки ОН в связи з новим брутальним зломаньом резолюцій Ради Безпеки, яким было ужитя против босняцких Сербів маневруючих бомб "Томагавк", - поінформувал у вівторок пресовий представник Міністерства Заграничних Справ Росії Григорий Карасин.

КЛІНТОН ПОДДЕРЖУЄ ЗВОРОТ ЖИДІВСКОЙ ВЛАСНОСТІ, СКОНФІСКОВАНОЇ В ЧАСІ II-ОЇ ВОЙНИ

ВАШИНГТОН (РАР/АР). - В листі до Едгара Бронфмана, председателя Світового Конгресу Жидів, президент Клінтон дал свою поддержку стараньом прийнятим том організаційом, котрой ціль єст одзисканя жидівского маєтку, сконфіскованого нацистами і їх співпрацівниками в Європі Східной в часі II-ой світової війни, а потом перебраного комуністичними властями.

Лист опубліковано в Вашингтоні день перед стрічом в Брюсселі представителюв жидівских організацій з європейскими парламентаріями. В листі з датом

п'ятниці, 8-го сентября (вересня), Клінтон висказал погляд, же поверненя жидівского і нежидівского майна несправедливо сконфіскованого понад 50 років тому підчас війни і окупації і диктатури єст сконплікованом і викликуючом емоції проблемом".

Президент підчеркнул, же ситуація каждого з заінтересованих том проблемом крайов інша і для того прийняти розвязаня можуть быти ріжни. "Важне єст однак, жеби начати", - написал Клінтон. Послі агенції АР, ходит о слідуючом краї: Білорусь, Болгарія, Чехи, Естонія, Латвія, Литва, Польща, Молдавія, Румунія, Росія, Словакія, Венгрія і Україна.

Ожидается, же в часі зустрічі в Брюсселю буде заключене порозумліня з Венгрією і Румунією.

П О Л Ь Щ А

ДО АМЕРИКИ ЗА 6 ТИСЯЧ ДОЛАРИВ

ШАЙКА ФАЛЬШИВНИКІВ ВІЗ І ПАШПОРТІВ ЗЛІКВІДОВАНА

КРАКОВ. - Перед судом в Новім Санчу станут 6 членів підгальянскої шайки, котри занималися фальшованьом документів і організованьом нелегальних виїздів до США і Канади.

Шеф підгальянскої гангу Броніслав Л. за суму від 6 до 7,5 тисяч доларів організувал виїзд Поляков до США. В той ціні был білет летунский до США і фальшивий пашпорт з вбитом до него оригінальном американском візом.

Справа Броніслава Л. не єст нова. Польски органи для пошукуваня, заінтриговани великом кількостьом отримуваних з краю і заграниці зголошень о затриманю жителів Підгалья, котри на підставі фальшивих пашпортів старалися переходити границю, поважно заінтересовалися афером уже на початку минулого року. До того часу однак, в часі слідства доказано лем шефовство Броніслава Л. і участь в преступленю Андрея П., Марії К., і Юзефа Л. яко "нагонячів", котри вишукували люде, што хотіли виїхати до США або Канади, а также таксівкарів Даріюша С. і Стефана Ф., котри особисто надзорували транспорт "прогульок".

На жаль, проводячи слідство не
(Продовженя на ст.3)

27-ий ЛЕМКІВСЬКИЙ ФЕСТИВАЛЬ В ЛЕМКО-ПАРКУ (27 08 1995)

Лейко-Парк (Резорт) знаходиться в Лемківській області на північній-схід від Нью-Йорку. Ближче до інших того роду місць, проведених через національні меншини (прикладову українську: Союзівка чи Верховина). Є то очевидно великий для нього плюс, бо ніхто не хоче толпитися в авто годинами, щоб було одпочати на свіжому повітрі). Не уступає їм красою і потенційними можливостями. Барз гарний кавалець землі, з озером і парком будинками. Має церкву-талерговський пам'ятник, отриманий з лемківським музеєм доповнює інтересний краєвид. В таких місцях, уже по раз 27-ий переведено Лемківський Фестиваль.

Поїхав з ним і я відвідати це свято лемківської культури, котре колись притягало сотки людей (як повідомляють свідки тамтих днів не було ніякого місця на паркуванні авто, на вулиці не мали паркінгу, де стояли тіж гарні автобуси). Тоді часи, на жаль, минули (з різних причин, про котрих не писав) і тепер дуже менше людей приходить до Лейко-Парку в останню неділю серпня. Я уже попередньо відвідав Фестиваль і щиро мушу повістити, що боявся, що там організатори представлять на сцені і в яких обставинах прийде обходити це свято лемківської культури.

Приїхали саме завчасу, так що могли саме розглянути все по околиці перед розпочатком артистичної програми. Одразу перед головним будинком несподіванка. Порядний етнічний елемент всаджений на добре місце. Генеолог Томас Пітерс [Thomas Peters] з женою (мешкаючи в Тотолі, [Totowa, N.J.]) розклали свою малу генеологічну виставку про Русинів. Пару знімків, пару документів і передовсім можливість бесіди з людиною професійно займаючоюся генологією предків, того хто лем того хоче і за те заплатити. Того дня було дістати ряд цінних інформацій за дурно! Томас Пітерс розповідав кожному зацікавленому як і де гадати інформацій про своїх предків. Повідав де писати, о що просити і квітку треба буде за те заплатити! В той спосіб властиво одбератиме свій хліб своєї родини, бо як хтось може сам гадати своїх предків - то чому платити комусь іншому? Томас Пітерс робить те, бо хоче, щоб американські Лемки і інші Русини знали одкаль походять і ким є, за що належить їм велика подяка. Про все інформацій о його професійній і суспільній праці смотіть в Карпатській Русі, №7, 31 Марця, 1995.

По протилежній стороні генеологічної виставки розложено стіл з пам'ятковими і народними предметами з Польщі. В той вечір була польська, а пару лемківських (залишилися в пам'яті малюнок церкви в Пантіній зроблений на дерев'яному телеріку). Продавано вишиванки, різьблені дерев'яні предмети (скриньки, різьби, забавки).

На просторі між будинками а сценою звернуло мою увагу пару нових річок. Ціле поле було гарно придбане. Одремонтований і отворений для людей басейн, нагадує о літах давньої перспективи. Цецементоване уже вчасніше місце до тінцювання (на горбку перед сценою) збагатилося тепер о два коши до гри в кошову пилку. Кожен оочий може тепер потренувати грати шмариною пилкою до коша. В найвишньому будинку знашли саме стіл до гри в теніс, а на полі прикріплене боїско до сіткової пилки - оба тоді місця мусять бути допрацьовані, але треба повістити, що уже є і в той неділю користалися з них переважно молоді люди.

Отвертий був очевидно бар. Італійська реставрація, шторає ліпше чуючи в Лейко-Парку, продавала не лем свої народні спеціальні, але тіж

пиріжки і колбасу з капустою. Отже видно було, що зверга зроблено в Резорті дост дуже, постаранося добрі (те велика подяка Зарядові Парку), щоб на Фестивалі було те, що має бути. Значить і їдіння, і пиття, і можливість чинного одпочинку, і можливість купити пам'ятку, і етнічний елемент. На жаль головна част Фестивалю - артистична програма завела в цілості.

Ансамбль «Глінка» (його хорова част) заспівала хібаж дві лемківські співанки, до чого одну долучило «Балалайка Трійо». То не барз дуже як на Лемківський Фестиваль. Не знатя чому не спроваджено ансамблю «Vychodna Dolina», котрого члени мешкають в Нью-Йорку (отже близько) і котрий має в репертуарі руснацькі і словацькі співанки, і котрий вкінці успішно концертував уже колись на Фестивалі. В місце того стягнуто на Фестиваль дует «Міша і Наташа», спочаганим опортуністично через третю особу, граючи на балалайці (по Фестивалі деякі не розезнані люди можуть подумати, що балалайка то лемківський народний інструмент). Вони то представили програму, котра з лемківською культурою не мала нічого спільного. Хоч повістити треба, що цікаво представили співанки (з одним винятком - *Вихадила на берег катюша*, котра за барз припоминає о комуністичний період, котрий був часом найвищою нашої національної трагедії-висеління), але ДІЄ НАША, ЛЕМКІВСКА КУЛЬТУРА?! Я не маю нічого проти сибірськими співанками представленими на лемківському Фестивалі, але лем тоді, коли вечір програми виконана є правдиві лемківською культурою, а спочаганими сибірськими співанками доставлені сут лем як фольклор інших народів світа. Так на жаль не було! Російська і українська культура заняли перше місце на сцені. Тото, що лемківське, було лем по другій стороні сцени - то значить публіка, бесідуючи головні по лемківськи. Так не може бути на лемківському Фестивалі!!!

О артистичній програмі можу написати щось (прецінь то головна част Фестивалю), але коли він не мал дуже спільного з лемківською культурою - то і не є про що писати! Знаючи, котрих гарно стрінув я в Лейко-Парку, підходили до мене і нарікали на програму а я розкладав їм безсилні рурі, тлумачучи, що не маю на те ніякого впливу. Люди звідувалися тіж чому то не прийшов священник і в неділю перед Маткобжанямі Святою не одправив ранком літургії? Чи хтось знає чому? Я ні!

Отже так те було то свято лемківської культури переведене неомало без лемківської культури. Легко те обвинити людей відповідальних за артистичну програму (тоді відповідальні за інші справи списалися добрі - відвідали їх працюючих барз тяжко), але не докладні в той річ. Впроваджана роками через «Лейко-Союз» російська ідеологія обертає проти нас. Та та культура ніколи не була нашою і нашою рідною ніколи не може бути, з того простого взгляду, що Русини то не Росіяне (як колись помилюво наші люди думали). Лемківське народне життя в Америці буде на жаль виглядати так як виглядає «Лейко-Союз» не вліччєтєся з русофільською темрявою. Діяльність той організації ведена є в цілковитому одорванню од реалів лемківського життя в Польщі. Грати тяжко уже тепер знайти Лемків рахуючих себе русськими (значить частиною російської нації). Тепер Лемки роздерті сут між українською і руснацькою ідеологією. «Лейко-Союз» мусить знайти своє місце в той поділеним середовищу, альбо гирі - так як гиріла в краю русофільської ідеології.

Богдан Горбаль

ШТО ЧУТИ ОД НАШИХ ЧИТАТЕЛІВ

В тім номері "КР" вперше зачинаме друкувати верши Василя ТУРЧИКА.

Турчик Василь Іванович родився 10 ноябрю (листопада) 1934 р. в селі Жидівськім Ясловського повіта Краковського воеводства в Польщі в родині селянина.

В 1945 р. был переселений на Україну в село Золоті Пруди Олександровського району Донецької області.

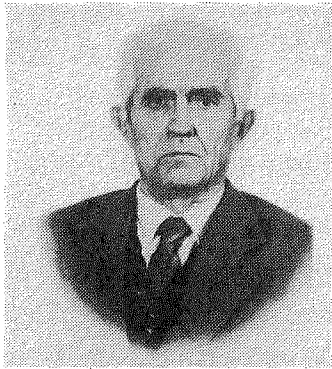
Навесні 1946 р. родина В.Турчика переїхала в Західну Україну в Івано-Франковську область (перше Станіславську) до містечка Галич, де автор закінчив середню школу в 1953 р. і поступив вчитися на геодезичний факультет Львівського політехнічного інститута. Після закінчення інститута в 1959 р. был направлений на роботу до Києва в проектний інститут "Укрдніпроцукор", в якому і щі працює гнеска керуючим групи.

Вшйтке свое життя В.Турчик проводил у відрядженнях на проєктовані цукрових заводів, а также по реконструкції і будованю їх на території України, Молдавії і Білорусі.

Занимав посади інженера, старшого інженера, начальника вишукуючої партії і начальника експедиції. Все життя был безпартійним. Гнеска проживає в Києві, на пенсії, але і щі працює. Поезією (лем для себе) зачав займатися з 1976 р.

Редакція вдячна Василю Турчику за переслані верши. Дакотры з них маєме нагоду помістити в тім випуску "КР".

Ред.

Я Е РОДОМ З ЛЕМКІВЩИНИ

Я е родом з Лемківщини,
Я - Малих Бескидів син,
Мені буки і ялини
Пісні шепчут з верховин.
А найбільш - дзвінкі потоки
В моім серці бурят кров:
Гомонят про юні роки,
Про невинну ту любов,
Яку я віддав дівчині,
Як малим худобу пас.
Пал вогню цього понині
В моім серці ще не згас.
Тому, видно, Лемківщину
Так люблю у цім краю
Аж до самого загину:
Там лишив любов свою.

20.12.1976 р.

ЛЕМКО ЖАЛІСЛИВИЙ

Лемко жалісливий,
Має добру душу,
Тому нещасливий,
Я сказати мушу.
Завжди в дні лихії,
Як стає жить трудно,
Несут його мрії
В край рідний, де чудно,
Де струмки потоків
Вдаряються в скелі,
Де з дитячих років
В вирах брав купелі,
Де зір полонили
Гірські краєвиди,
А душу пестили
З дитинства Бескиди.
Де так слух ласкало
Пташок щебетаня
І дух піді ймало
Орлине злітаня,
Де так цвіли пишно
Завше квіти в гаю,
Де жилось затишно
Як Адаму в раю.

5.5.1988 р.

ВЕСНЯНИЙ РАНОК У КАРПАТАХ

1.

Розцвіли сади і луки;
Лунають в ліщині
Зозуль сивих хриплі звуки:
Лічат вік людині.
Пастухи, хлопчиська босі
В клоччастих ногавах,
Круглолиці і курносі,
Грають на пищавках,
Лежачи собі під бором
На сухій кустриці,
Вислуховують, як хором
Виспівують птиці.

2.

Навкруги усе радіє,
Бо природа ожива:
Із гір тихий вітер віє,
З неба сонце пригріва.
Бджоли роем прилітають,
Із квітів збирають мед,
В небесах орли кружляють,
Мов чекають на банкет.
У гаю цвіте калина,
Потічок біжить дзюрком,
Пахне ніжна черемшина
В загороді під вікном.

3.

Шниря каня над полями,
Вигляда поживу,
Вгорі жайвори піснями
Будят сонну ниву.
У садах біліють вишні,
Луки заквітчано,

Навіть сливи і черешні
Пахнуть вам духмяно.
Сонце, наче диск червоний,
З-за гір виглядає,
Лемко возом, хоца сонний,
В поле вирушає...
Як на місце приїзджає
Під межу бугристу,
Засівати починає
Ниву кам'янисту.

4.

Дуже чепуристі
Гори в ранній днині:
Блистят роси чисті
На листві в ліщині.
Ще вужі, гадюки
Спят в мосі, в оселях
Попід сосни, буки
І в гранітних скелях,
А юж розмаїті
Павуки із слиння
Розставляють сіті
Для жертв з павутиня.
В ялівцях кущистих
І в терні колочім,
На лугах барвистих
І в лісі дрімуч ім.
Скрізь шумлять смереки
Струнки, пірамідні;
Вернулись лелеки
В свої гнізда рідні.
Пора залицяня
Хлопців і дівчаток,
А відтак коханя
І страждань початок.
Молодь, престарілі
У погоду гожу
Ходят штонеділі
У церквцю Божу.

15.3.1989 р.

(Продовження з ст.1)

одкрили особи, котра фальшувала документи. Стверджено лем, же пашпорти перероблювано, вшиваючи картки з оригінальними американськими візами або змі няючи в оригінальних документах назвиска. Оригінальні пашпорти по отриманю візи США, продавали звичайно польски емерити в старшом віку, котри таким способом, як говорят, хотіли доробити собі до місячних доходів.

Послі оплаченя фальшивих документів емігранти были пересилани спеціальними кур'ерами Бронислава Л. до переходних точок на Варшавском летовищу Окенце, в Будапешті, Відню, Амстердамі або Прагі. Прибуваючи до визначеного краю "туристи" были принимани людьми Бронислава Л. і одводжени до менших американських і канадських місцевостей.

Бронислав Л. в часі переслухань признався до чинів, о котри його оскаржувано але більше не хотіл сказати.

За фальшованя документів і пересиланя людей через границу йому грозит кара до 7,5 років тюрми.

Нестор ЖИЛИЧ

ТРИ ПОДРУГЫ

(Продовження з ч.19 "КР")

Єдинак был рад товаришу Ваньови. Он и сам мал їхати на другий день до Нового Санча, бо праві всі його краєне уже записалися на выїзд, — отже обое они приготували подвоз, штобы завтра вчасно с рана выїхати в дорогу.

Раненько на другий день, наскільки дозволяла полиция-на година, они выїхали щастливо из дому, и коло полудня приїхали до Нового Санча.

Єдинак уже знал, где знаходиться регистраційне бюро и там он повернул свого змученого коня.

Там они дали коньови їсти, а самы пошли до бюро, где треба было ище заждаты, а же там была велика черга, то они стали нетерпеливо чекати. Один з них вышол ище напоити коня и доложити сіна, а потом и самы начали їсти хліб и брынзю на обід, што было головным лемковским їдлом.

Зарегистрировавшись, они выїшли и начали приготавливаться до поворотной подорожы, и тут знов сталося несподіване, непоправне нещастье. Видно лиха доля-мачоха не оставила ище бідного Ваня, он мусіл до конца выпити той келих по-лынной горечи, што для нього призначила його доля.

Коли Ваньо выходил из бюро, то на нещастье зайшол туда чогоси вязничный сторож-полицай Підсаднюк ище и з другим человеком. Стрїтившись с Ваньом Підсаднюк посмотріл на него злым поглядом. Ваня штихнуло в сердці, — таж он знал його, выписувал на волю из тюрьмы.

Підсаднюк был ренегатом-запроданцем, належал до любимцов прокурора Пасічинского, якому он, як и всі други о всім доносил и нашептывал.

Ваньо сховался за стїну будинка, скрыто позерал коли полицай выйдут из бюро, а потом пошел довідатися, если возможно, выяснит причину визиты Підсаднюка в бюро. Там йому повіли, што их было двоих из уряду, они зажадали списки записанных на выїзд, яки переглянули и зробили собі записки...

Ваньо тым ище больше занепокоился. Скоро они выїхали в дорогу и якости щастливо приїхали до Лабовы. Тут Ваньо попрощался с Єдинаком, повіл, што йому до Крыницы - Поворозника небезпечно вертатися, лїпше он побуде в глухом селі в Камяной у сестры. Он просил Єдинака, штобы он зараз його повідомил, коли приїде дозволение на выїзд. — «Я за тот час перехомаюся у сестры, а в Крыници, ци Поворознику мені всі знают, бо там уж раз мене арештовали».

Ваньо хотіл с першим транспортом, ци то з Єдинаковыми односельчанами з Поворозника, або з камянами (кто скорше) выїхати... Єдинак все обіцял зробити, они так попрощались и разоїшлися каждый в свою сторону: Єдинак с подводом до Поворозника, а Ваньо на піше, через гору, до Камяной, до своей двоеродной сестры Антошкы...

Но не пощастила доля, штобы того разу Ваньо выїхал до своих единокровных братьов на восток. Отразу, такой на другий день украинскы полицай-січовики з Лабовой обступили хыжу сестры Ваня... вдерлися в хату з собакой, комендант полиции в Лабовой, тризубник Қисіль, приставил пистолет до Ваня и именем «Уряду генерал-губернаторства» арештовал його.

Всьо то отбылося блискавично скоро, — они зо всіх сторон, 8 людей з собаками, оточили хату. Никто не сподівался того, сам Ваньо не хотіл настрашты сестру и швагра и не повіл ничого о том, што сам только подозрївал, же прокурор може дати нове распоряжение на арешт, он только сам неясно припушдал, але не знал, штобы то было так наскоро рїшено.

В хыжи была лем хворякувата сестра Ваня тай тот товариш, только што перед тым пришол з Новой Веси, Василь Собчак, тот сам, што передал Ваньови пилку в Крыници... На щастье, коли до Василя звернулся один з полицайов с запросом, кто он и што тут робит, Собчик не стратил притомности, он повіл чуже имя и сказал, што пришол до сусїда пожычити сірников... Його зараз прогнали из хаты, штобы утікал до дому, што он з великом охотом зробил.

Опор ставити было бы безсмысленно. В кутыку хаты сиділа и жалостно плакала сестра Ваня Антошка.

Полицай потом забрали скутого в кайданы Ваня, повезли до місцевого пароха уніяты Вилинского Миколая, який их радостно принял и дость долго всячином угощал. Ваньо за тот час был привязанный до одной ноги стола, а до другой была привязана собака (овчарка), а полицайи по черзі стерг-

ли го так старанно, што нич для него доброго не предвіщало.

«Отець»-юніяты оповїдал им, што Ваньо завсе был неспокойным духом, не шановал го — духовного пастыря. — «Он ище молодым хлопцом писал дописы до «Сель-роба», што Камянка мае дві церкви и двоих попов, а школы не мае». После такой характеристики полицайи накинулись и такой там тяжко побили Ваня. Потом вызвали солтыса Жука Михаила, якому приказали доручити ище один подвоз (один пароконный мали свой), и поїхали до Лабовой.

Дивны чувства были на душї Ваня, коли іхал через родне село под ескортом (проводом) украинскых буржуазных националистов, тых лютых звіров-запроданцов, вірных холоуів Гитлера. Думкы роїлися в його голові, было про што подумати... За так короткий час німецкой окупации, а приїшлося уже столько прожити, столько перенести горя, вытерпїти знушания и унижения людского чувства пережити...

— А што же тепер чекат мене? — думал Ваньо. — Може приїдется и померти... кто ж може знати, яку судьбу подаруе ище доля?

В Лабовской тюрьмі-конурі, близко полицейного постерунка, скованого Ваня перетримали до другого дня, а зрана потом его повезли четырех полицайов до Нового Санча. Там, як только перейшли браму, их встрїтил прокурор Пасічинский, який стоял коло тюремной головной брамы и говорил з начальником тюрьмы.

Пасічинский як дикий звір кинулся на скутого Ваня, ударами збил его з ног, начал копати ногами іде попало и з піной на устах кричал: «Ты хотіл утікати до большевик! Руська свиня, кретин» (идіот) и т. д. — «Встати! — Лягати! — Встати! — Лягати!» — кричал дальше садист и копал его ногами, бил кулаками... Ясно, што Ваньо скутый и побитый не мог вставати сам — лежал майже несвідомый, а удары дальше сыпалися и Пасічинского и начальника, який пришол своему товаришу на помощь и также начал бити и копати Ваня.

Насытившись досхочу, прокурор казал Ваня замкнути в темницю: — «Не дати ничого жерты той большевицкой свині» — наказал начальнику тюрьмы и тюремным сторожам.

Збитого, пораненого, заледво живого Ваня завлекли в сыру, вохку яму-карцер, замкнули мощны двери...

Як долго пролежал Ваньо в том багні, он не знае, не памятит, ани не знае кто, добра душа, пришол до нього, вытянул його полумертвого из болота и уложил на дошки в куті, подал воды, яку спрагнений Ваньо жаждно выпил, и всунул му ище в руку кавалок хліба. Потом поспїшно пошол до дверей... але подумавшы хвильку, вернулся до нього и шепотом сказал, штобы Ваньо никому не признался, што ктоси му дал воды и хліба... Замкнул двери и пошол. Ваньо не знае, як долго он сиділ и мучился в темниці. Там світло не проходило и не мож было знати, ци то был день або ночь. Самы вязні потом выраховали, што он был запертый 16 або 18 дней в той гробовой ямі-пивниці.

Потом Пасічинский казал перевести го в загальну камеру. С Ваньом было дуже лихо, юж хворіл, кашлял и хибаль чудом можна назвати, што його молодой организм здодал ище побороты хвороту. В том была велика заслуга його друзей и дівчины полькы, яка была фельшером, — она упросила лікаря, штобы он выписал потребны лікы, яки скрыто давала хворому. Даляк Иван, вязень-кухар, также скрыто передавал кусок хліба своему односельчану.

И подїлял Ваньо долю иных вязней, терпїл голод, холод и знушанья — терпїл невино. Садист-кат прокурор Пасічинский приказал тому самому судьи, што перший раз проверял справу и невинного Ваня звольнил на свободу, а тепер уперто чеплялся и жадал, штобы Ваня оскаржити наравні з другими, як Сиротовичом, Дутком и иншими вязнями. Ясно, што они могли робити то, што хотїли, — они были полными панами ситуации.

Сліпа ненависть до русинов, до Востока руководила тыми ренегатами-запроданцами, они шкодыли-гадили всім...

Больше рока сиділ Ваньо и його знакомы тепер уже по «вспольной» справі, и никто з них не знал, чим то всьо скончїтся, што принесет завтрашний день. Их перестали водити на слідство, залишили на роздумы — што буде? што станется?..

(Продовження на ст.5)

(Продовження з ст.4)

Прокурор Пасічинський при зустрічах завсе лял и грозил: — «згною, повішу, прикажу розстріляти!..»

Кто його знає, може и напевно кат Пасічинський здійснил бы свою обіцянку, але сталася подія, яка охолодила горячу голову «пана прокурора». То сталося послі нападу Гітлера на Совітський Союз в 1941 року. Гітлер приказал розогнати «уряд» українських буржуазних націоналістів, и то охолодило горячы головы гдеяких загонистых «вождей» з их кубла, они начали задумоватися над тым, чоґо-то «Вуйко Адольф» показал им плечы.

В місточку Мушыні, где то переслуховалася справа Сиротовича и других, зажадал для всіх только по три роки тюремного увязнення в том числі и Ваньови, як вспольнику, што куповал от злодійов крадены річи... Суд засудил всіх на два роки тюрмы, зараховавши их час заключеня под слідством.

Послі суда знов повезли тепер уж засужденых вязней до Нового Санча. Повели их из тюрмы на жел. дор. станцію, усіли до поїзда и іхали до Жегестова. Тут они высіли, бо потрібно было перейти на піше через гору, бо тунель был заваленый ище от перших военных подій 1939 р.

Ишли вязні на піше через гору, они и полицан оглядали дооколичну красу, якої щедро наділила природа той куточок лемковской земли... Ген на подножю горы Лопаты світилася срібна стрічка ріки Попрада, який тихо котил свои воды.

Дивилися вязні и гдеси в душі глибоко взрушилася якась тиха надія... а може вытерплю и выдержу ище той рок каторгы, што залишилося до конца строку... може каты не знищат, не убьют... може!?

Ой, надио-надио! Як бы не ты, надія, то не оден перед часом скоротил бы свое несчастне житье... Надіялися, мріяли и чаяли... Але только двох их доля пощадила: Дутка и Ванья... Решта не вытримали до конца строка, — померли.

Але Ваня не перетворили Пасічинскы, не зламали його желания до свободы, до щастя. Сталося хибаль то, што в його душі и в сердці заховалася страшна ненависть до ворогов. Тай ище и то, што само житье много дачого научило чоловіка. Лемкы, тоты діти карпатской природы, дозналися и порозуміли, што сут и фальшивы люде на світі. Сут провокаторы, садисты и каты, от котрых они мусіли глибоко ховати свои чувства любви до родных братов, — до Востока. Горька доля научыла их быти хитримы, крытися с думками перед ворогами, штобы обманути и перехитрити своих гнобителей.

Ваньо, опинившийся тепер на свободі, порозуміл, што до осягнення своей цілі и здійснення заміров не можна ийти просто напролом... А треба было, хоц то было тяжко, удавати байдужность до всього. Суровый час вымагал, што каждый чоловік должен працювати, отже и Ваньо так же был змушений принять роботу, удавати «вірного» и т. п. Тым он ослабил хоц почасты строгый надзор и подозрінне ворогов до себе. Такой «двобой» продолжался цілых два роки. Богато ище было пережито и передумано. Богато ище было провокаций и шантажа с боку українских буржуазных націоналістов... Але Ваньо уперто тягнул до своей цілі...

Аж в 1944 року Ваньови пощастило и удалося здійснити свою мрію, до якої он стремился от перших дней окупации, убіжати до своих братов.

ЦЫГАНЫ НА ЛЕМКОВЩИНІ

Из незапамятных часов на Лемковщині проживали разом з лемками цыганы. Майже в каждом селі было их пару родин. Они сжылися з лемками, згоджались и помагали одны другим, як родны браты. Был то житьерадостный, веселый народ. Врожденны музыканты, танцоры, майстры, ковали-слюсары и т. п. Не рідкы были наветь випадкы, што цыган и лемкиня, або цыганка и лемко сподобались — подружили, женилися и были з них добры роботящы семьи, они залишили здорове потомство...

В селі Камянна, Новосандецкого повіта, жил цыганский род Блядичей. Одна, Каролина, из того роду уродила 26 дітей! Из них выховала 22, а только четверо померли. То были здоровы, красивы, смаглявы хлопцы и чернобровы, с гибким слогом тіла дівчата-красавицы, співакы и музыки на цілу околицу...

Коли, уже позднійше, приїзжали внукуы и правнукуы до бабкы Кароли на ей уродины або иншы свята, то там было на правду велике зрілище: ей сынове, донькы, невісткы и зяты

приходили з внуками и правнуками, яких нараховалося около полтора сотни людей.

Они на возах с подарунками, піснями и музыкой приїзжали поздравляти маму-бабцю... А она худа-зосхла, лице як пергамент — самы зморщкы, ходила помеже своим потомством, оглядаючи и любуючися всімі. Она памятала имена блиско всіх своих численных внуков, правнуков, сынов и доньок, а и их даты уродин, шлюбыв, смерти и т. д.

На таких гостиных, послі сытого обіда (по зарізанных несколько штук бараонв), начиналася забава, пісни и танцы. Около 20-30 музыкантов на гусях, басах и бубнях, стануло до того своеродного концерта в лузі на великой поляні у подножья горы Ділу. То посеред зеленой, чаровой горской карпатской природы был чудовый концерт! Співы, выступы, жарты, сміхи, выкрикы и музыка продолжалася цілу, а часом и дві doby. Але коли они мали надость в запасі ідла и была добра погода, то и тыжднями.

Николи за часы таких забав не было випадку даякой сваркы або биткы меже жителями села и цыганами, што так масово приїхали пожелати щастя своей мамі-бабці.

Цыгане радо зустрічались, запрошали, угощали и шанували русинов-лемков, относилися любовно и с уваженіем до всіх — старого и малого.

Оповідали люде, што одного разу подпивший цыган начал спорити с лемковским хлопцем. Коли дозналася о том Кароля, то она казала зарас привести до себе завинившого, вывідалася о всім што было и такой зарас присудила кару — прогнала гет зятя, заборонившы 5 літ приходити на ей именины... Не помогли просьбы доньок, зятей и сынов, штобы смягчити кару — Кароля в своем рішенію была строга, нерушима. 108 роков прожила тотта славна цыганска мати!

**

В селі Флоринка, пов. Грибов, жило 5 цыганских родин: Батогы и Бладичи. В селі Бересті жил Бладич Юрко, сын Кароли, славный музыкант и майстер-коваль.

В селі Камяна жили два сыны Кароли (Федор и Ярослав), они были славны майстры-ковали, слюсары и чудесно-дивной славы музыканты. Была традиция на Новый рок, Риздво (Рождество) ходити по хижам, т. зв. «Повазники», якы «вінчували» — желали людам щастливого Нового рока и всякого добра-щастья. Фецка и Ярослава щиро запрашали и витали «Повазниками», котры ходили по хатах и своим на правду чаровным співом и граньом на гусях веселили горцев-лемков. Они поневоляли душу и сердця всіх, промовляли своим співом-музыкой до найглубшого почутя, они якбы то гипнотизовали тых верховинцев, порывали их з собой и несли на своих крылях в далекий, незнанный, зачарованный край — край сказок и вічного щастья...

Цыганы жили и по инших селах як: в Брунарах, Лосьем, Блехнарці, Поворознику, Тыличі, Устью Руском, Чарной, Чирні, Войковой и т. д. Они працювали ковалями, слюсарями, музыкантами и тым заробляли на житье. Майже николи не было випадку крадежи або инших злочинив зо стороны цыганов. Также рідко ходили они просити по хатах — все честно старались заробити на кусок хліба.

То были тверды, вытревалы, мало вымогливы до роскошного житья, вірны и пожиточны люди. Лемкы любили их и сжилися з ними так, што трудно было им выобразити собі житья без тых веселых «плясунов», што грали на забавах, весілях, хрестинах — грали чудесны лемковскы мелодии, каждую лісню-співанку без нот, зо слуху. Выстарчило один раз заспівати ци засвистати мотив даякой пісни — люблю мелодию — и тут же цыган-музыкант отразу зрозуміл, подхопил ту мелодию, засвоил ей и повторил ей на своих гусях (скрипках).

**

И не знати, невідомо, яка была причина, хоц найвірнійше не было жадной причины, але каты-фашисты выдали страшный приказ вынищити всіх цыганов. Нам відомы планы фашистов, якы они дійсно выконували на знищення цілых великих народов, але думати им ище про яких-то цыганов, — таку дробноту не хотілося, то вирішили усунути з дороги найперше и євреив, штобы не заваждали — не были на рахунку. Усунувши и знищившы их, можна было дальше зосредоточити свои думкы на вынищення инших племен... (Далій буде)